

Oude Kerk, 16 januari 2022

Kana-zondag

ds. Carla Borgers

titel: leven in overvloed

schriftlezingen: Jesaja 62, 1-5 (NBV21) en Johannes 2, 1-11 (NBG 1951)

titel afbeelding: Overvloed en wijn (bron: <http://visuELISEren.blogspot.com/>)

overdenking

Gemeente, mensen van God, misschien dacht u zojuist: alwéér dat Kana-verhaal! Dat kennen we nu toch wel van buiten en van binnen. Inderdaad is het verhaal overbekend, maar het blijft toch ook altijd wel tot de verbeelding spreken denk ik.

Het sprak in elk geval ook tot de verbeelding van een zekere Elisa, die naar aanleiding van dit bijbelverhaal een prachtig schilderij maakte. Zij schreef daarbij onder meer het volgende: "Jezus liet alles en iedereen weten: 'De God van Abraham, Isaak en Jacob is hier, het Koninkrijk is nabij, genezing is nabij; richt je op mij in plaats van op jezelf en ik geef je Leven in overvloed.'"

Leven in overvloed is ook het thema van deze overdenking.

Mensen die met elkaar trouwen hopen ook op een leven in overvloed, op een rijk leven en vaak zeker niet alleen in materiële zin. Rijk is ook het Kana-verhaal. En dan bedoel ik dat het rijk is aan betekenissen.

De tekst begint met een tijdsaanduiding: Op de derde dag. Dat klinkt bekend, die derde dag. Dag van de opstanding, dag van het begin van een nieuw leven. Maar als je naar de chronologie van het voorgaande deel kijkt (vanaf Joh. 1:19), dan kun je deze derde dag ook zien als de zevende dag. En dán gaan er misschien weer andere bellen bij u rinkelen. Want bij zeven dagen is het niet moeilijk om het verband te leggen met Genesis 1, de eerste scheppingsweek. De zevende dag is dan de sabbat. Op de zesde dag schiep God de mens – man en vrouw. De zevende dag is de dag dat man en vrouw één worden, bruiloft vieren dus. Nóg is het bij orthodoxe Joden gebruikelijk dat de éénwording tussen man en vrouw voornamelijk plaatsvindt op de avond van sabbat als een soort goddelijke opdracht tot het verwekken van nieuw leven.

De derde dag en de zevende dag hebben hier bij Johannes met elkaar te maken. Pakken we dan Genesis 1 erbij, dan zien we dat op die derde scheppingsdag inderdaad nieuw leven ontstaat. Eerst worden op die dag de voorwaarden voor leven geschapen: de wateren vloeien naar één plaats samen en er komt land in zicht. En ja hoor, direct ontstaat er leven, nog tijdens diezelfde derde scheppingsdag. Het is een prachtig beeld van hoe heel de schepping gericht is op leven, niet op de dood. Dat was dus het tijdstip; de derde dag ofwel de zevende dag.

Zodra je verder leest, is er wéér iets opvallends in de tekst. Als eerste wordt de moeder van Jezus genoemd. Zij is de eerste hoofdpersoon in dit verhaal. Pas daarna komen Jezus en zijn discipelen op de lijst van genodigden voor.

In colleges Oude en Nieuwe Testament wordt studenten vaak op het hart gebonden om bij de exegetische goed te lezen wat er staat. Maar minstens zo belangrijk als lezen wat er staat -zou ik denken- is gespist zijn op wat er niet staat.

Tot drie maal toe gaat het in deze tekst over 'de moeder van Jezus'. Had ze geen naam dan? Ze heette toch Maria? Waarom heeft Johannes het niet gewoon over Maria? Om verwarring te voorkomen had hij kunnen schrijven over Maria, de moeder van Jezus. Waarom is het zo belangrijk dat dat moederschap zo benadrukt wordt, dat haar naam er hier kennelijk niet toe doet?

Een commentaar bij deze tekst suggereert dat Maria hier staat voor heel het volk Israël, het volk waaruit Jezus voortkwam; zijn oorsprong. Ze is niet voor niets naamloos. Je moet hier dus niet lezen over Maria de vrouw van Jozef met die wonderlijke zwangerschap en die geboorte in een stal of grot, maar over de moeder als de oorsprong van Christus.

Haar naam is dus hier niet belangrijk. Het gaat om haar 'functie': moeder van..... Zoals de functie, de bedoeling van Israël is dat het de messiaanse toekomst voortbrengt. Israël baart als het ware die toekomst.

Maria heeft in dit verhaal overigens nóg een functie. Ze is niet alleen de moeder van de Messiaanse toekomst, van het nieuwe leven. Ze is óók de vroedvrouw, die dat nieuwe leven aan het licht brengt, die het geboren laat worden. Dat gebeurt in vers 3:

De moeder van Jezus zei tot Hem: 'Zij hebben geen wijn', waarop dan Jezus die beruchte woorden spreekt: 'Vrouw, wat heb ik met u van node'. Je zou het ook kunnen vertalen met: vrouw, wat wil je van me?

In de gebruikelijke uitleg wordt over Maria gezegd dat ze nog geen weet heeft van de ware betekenis van haar zoon. Commentaren trekken die lijn dan door naar Israël, dat nog geen weet zou hebben van het nieuwe messiaanse leven dat in deze zoon doorbreekt.

Natuurlijk, het zou een mogelijke verklaring kunnen zijn. Maar de vroedvrouw-functie van Maria impliceert juist dat ze maar al te goed weet wie haar zoon is en dat ze graag wil dat anderen dat ook weten.

Haar onbegrensde vertrouwen zet het heilsgebeuren in gang. En dat vertrouwen, dat geloof spreekt vervolgens uit het inschakelen van de dienaren in vers 5: *'Wat Hij u ook zegt, doet dat.'*

Het verhaal kent, zoals heel veel bijbelverhalen, meerdere lagen. Als je oppervlakkig leest en de achtergrond niet kent, is het een verhaal over een bruiloft. En kennelijk drinken de gasten meer dan verwacht, of zijn er meer gasten gekomen dan dat er zijn uitgenodigd, of misschien had degene die boodschappen moest doen het niet helemaal goed gedaan. Kortom, de wijn raakt kennelijk sneller op dan verwacht. De winkels zijn dicht; goede raad is duur.

Maar dan is daar die vrouw die zich er mee bemoeit. Ze gaat naar haar zoon toe, tikt hem op de schouder en zegt: 'Ze hebben geen wijn'.

En ach, hij doet wel afwerend – op het onbeschofte af lijkt het zelfs -, maar hij gaat aan de gang. En jawel, zes volle waterkruiken met een inhoud van zo'n honderd liter blijken vol van de beste wijn. Zo hebben ze het bij de slijter niet. Het wonder is geschied: water werd wijn, het feest kon doorgaan.

Dat is de oppervlakte, het letterlijk nemen van dit verhaal. Maar dan lezen we niet goed.

'Er is geen wijn', zegt de moeder van Jezus. Ze zegt niet: 'de wijn is op', of: 'er is geen wijn meer'. Ze verwijst niet naar de wijn die er was en die nu op is.

'Er is geen wijn.' Ze heeft het niet over die wijn; ze heeft het over iets anders. De moeder van Jezus heeft het over de wijn als symbool van de heilige Geest, de Geest die levend maakt, die vreugde brengt. De Geest die dronken maakt, die tintelt en sprankelt. De watervaten die klaarstonden, waren bedoeld voor de rituele reiniging, een gebod uit de Thora.

Zoals we vorige week hebben gelezen doopte Johannes de Doper met water. Ook dát was een reinigingsritueel. Water wast ons schoon en we kunnen opnieuw beginnen.

Toen verscheen Jezus daar aan die Jordaan. Ook hij werd gedoopt met water, maar er gebeurde nóg iets. De evangelist vertelt dat de Geest van God hem vervulde, gesymboliseerd door de duif. Dat was de geestesdoop, de vuurdoop van Jezus. En vervuld met die Geest wordt Jezus de bringer van het nieuwe leven, het nieuwe leven dat Johannes hier associeert met nieuwe wijn.

Tja, kunt u nu zeggen. Alles goed en wel, maar wat moeten we met dit en soortgelijke verhalen. Is het nou echt gebeurd of niet? Hoe moeten we dat zien? Misschien maakt het volgende gedicht van Jaap Zijlstra iets daarvan duidelijk.

Een lied kan een geheim bewaren,
het is een bron in de woestijn,
een woord, soms rijpt het met de jaren
en glanst als water, gloeit als wijn.

Wie kent de eenvoud van het breken,
de stille omgang van het brood,
wie hoort de wijn van liefde spreken,

een liefde sterker dan de dood?

Er staat tot ons geluk geschreven
dat God zeer overvloedig is,
wij zijn geschapen om te geven,
zo tonen wij zijn beeltenis.

Er is een mens ons bijgebleven,
bij brood en wijn hoor ik zijn stem,
als water vloeit zijn kostbaar leven,
een vis is tekenend voor hem.

Een lied kan het geheim bewaren,
het is een bron in de woestijn,
een woord, soms rijpt het met de jaren
en glanst als water, gloeit als wijn.

Ik denk dat het hier om gaat. Het geheim van de symbooltaal. De taal van deze evangelist is niet de makkelijkste taal. Maar soms kan er even iets oplichten; soms rijpt een woord in de loop der jaren, en begint de betekenis in je eigen leven duidelijk te worden.

De moeder van Jezus gaf de dienaren opdracht om te doen wat Jezus hen zou vragen. De dienaren uit het verhaal zijn de diakenen van de gemeente. Zij zijn degenen die zorg dragen voor het welzijn van de gemeente, maar ook voor de wereld daarbuiten. Zij vullen als het ware de watervaten tot de rand.

Als wij mensen willen, kunnen we veel doen ten goede. Toch zal het de Geest zijn, de Geest van liefde, die van dat water sprankelende wijn weet te maken. De wijn die gedronken wordt bij een bruiloft, het feest van de éénwording.

Jezus werd er door zijn moeder toe aangezet zijn levenstaak op zich te nemen. Vanaf dat moment begon hij volop met zijn zending.

En die zending, die taak was het openbaren van de heerlijkheid en liefde van God in deze wereld en daarmee het tot geloof brengen van mensen, geloof in de mogelijkheid van een vernieuwd leven, een vernieuwd bestaan.

Gedoopt met water, vervuld met Geest wil hij ook ons laten proeven van de wijn van het nieuwe overvloedige leven. Kana was het eerste van zijn tekenen. Johannes noemt er daarna nog zes. Eén plus zes: zeven in totaal, de schepping in een nieuw perspectief, zou je kunnen zeggen. God die ons in Christus tegemoet komt, overvloedig gevend, zodat wij mogen leven in overvloed. Als besluit één strofe uit het gedicht van Jaap Zijlstra:

Er staat tot ons geluk geschreven
dat God zeer overvloedig is,
wij zijn geschapen om te geven,
zo tonen ook wij zijn beeltenis.

Amen.